

עושים פשרה ומצרכין שהכל וכו' עכ"ל, ולכאורה רצה צוה דלשיטת המג"א יש חשש דלא ינא צנכח צפה"א וכנ"ל עיי"ש.

(ד) והנה המ"צ (ס"ק כ"ו) וצפה"ל (ד"ה עד שנתמעך) נטה להלכה כשיטת הרמ"א והאחרונים הנמשכים אחריו דאם לא נתמעך מצרך צפה"א. אכן אם כבר הוסר קליפתו כמו אורז שלנו יכולין לצרך צמ"מ, וכלו שלדד הפרמ"ג, והגם דבחיטים משמע מדברי רבינו יונה דאין לצרך צמ"מ רק שנדקו זה לזה, הלא צאורז דעת רבינו יונה דאפילו כשהן שלמים מצרך צמ"מ, וקיים המ"צ דמשמע מהפרמ"ג דמ"מ אם צירך צפה"א ינא עיי"ש, וכנראה מכל לשון המ"צ דלא רצה לקבוע הלכה קבועה צוה כיון דהרצה אחרונים מחולקים צוה וכמ"ש צצה"ל, [וע"ע צקף החיים אוח ל"ט], וע"כ צמ"צ קיים כנ"ל דמ"מ אם צירך האדמה ינא, וצצה"ל קיים דהמצרך צמ"מ לא הפסיד, אכן לפי מה שכתבנו דיש צד לומר דכשצירך צפה"א על צמ"מ אפילו צדיעצד לא ינא, אולי יותר טוב לצרך שהכל, ויש לסמוך צוה על שיטת שו"ע הרב (פ"א ס"א) ודעמי, דצכל אופן יש לצרך שהכל, וע"כ נראה דצלא נדקו זה לזה יש לכתחילה לצרך שהכל, הגם שרגיל לצרך צכל פעם צמ"מ, וכן למי שרגיל לצרך צכל פעם ג' צרכות, ועכשיו אין לו על מה לצרך אפילו אם נאמר דצנתמעך מצרך צמ"מ, אכן

אה"ח 1234567

כה"ג שנשארו שלמים ולא נדקו זל"ז יש לצרך מספק שהכל.

והשי"ת יצילנו משגיאות
וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א. מפשטות דברי רבינו יונה נראה דבאורז שנתבשל מברכין עליו במ"מ אפילו כשהוא עדיין שלם - בענין מה שנטה הב"י בתחילה לומר דאין לברך במ"מ עד שנתמעך.
ב. מחלוקת המחבר ורמ"א בזה - שיטת הטו"ז כדברי הרמ"א שלא לברך במ"מ עד שנתמעך - וע"כ בלא נתמעך יש לברך בפה"א - והמג"א כתב בשם הב"ח דעד שנתמעך יש לאכלו תוך הסעודה - ואם אין לו סעודה הי' לכאור' נראה לומר דגם המג"א מודה לשיטת הטו"ז.
ג. מחלוקת מג"א וטו"ז בבירך על יין בורא פרי העץ אי יצא - וכתב הפרמ"ג דלפי שיטת מג"א דלא יצא י"ל דה"ה כשבירך על מיני מזונות בפה"א לא יצא - הפרמ"ג מצדד דאם הוסר הקליפה מן האורז וגם נכתש קצת מברכין עליו במ"מ כשנתבשלו אפילו כשנשארו שלמים.
ד. נראה מדברי המ"ב שלא רצה לקבוע הלכה ברורה בזה - ולצאת מכל ספק לכאור' ראוי לברך שהכל כל זמן שלא נתמעך.

סימן כב

בענין אמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

(א) והנה מע"כ ראה מה שכתבנו צחי הלוי (ח"א סוף סי' י') צשם הדעת קדושים שאם נודע לו אפילו אחר כמה שנים שהתפילין שהניח מאז היו פסולים יאמר אז צשכמל"ו כ"כ פעמים כמספר הצרכות שצירך לצטלה, וכחצנו שם לתמוה שצדעת קדושים (הל' תפילין) כתב להיפך עיי"ש, וראיתי שכ"כ גם צאשל אצרהם (או"ח סי' ל"ט ס"ט). וכ"כ צספר ארחות חיים החדש (שם) צשמו שא"צ

שא"ל לכבוד הרה"ג וכו' ועתה באתי על מה שדברנו בענין בשכמל"ו לאחר ברכה לבטלה אי צריך להיות תיכף להברכה, או גם כשנוכח לאחר זמן יש לומר בשכמל"ו.

תשובה נראה דלכתחילה יש לו לומר תיכף בשכמל"ו, אכן אם לא נוכח עד לאחר זמן ג"כ יש לו לומר בשכמל"ו תיכף כשנוכח.

שייך רק כשמתקן תיקון מעליא, וכמו שביאר שם האבני דק לענין ס"ס ולענין רוב, וע"כ דוקא בתפילין שיכולין לומר תיכף ברוך שם אומרים, אבל אם אינו עושה תיקון מעליא לא, אכן כשנריך הדבר לכפרה יש לעשות כל טעדיקי שיכול, וע"כ אפילו לאחר זמן יש לומר ברוך שם וכו', ועכ"פ לכתחילה יש להזהר שתיכף לאחר שאמר הברכה שלא לנורף, יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

(ג) **ובעיקר** הסברא מה שאומרים ברוך שם לתקן על צרכה לצטלה, ע"י בספר טעמי

המנהגים (עמוד תק"כ) בשם ספר הנותן אמרי שפר ע"פ מה דאיתא בכתבי האריז"ל אינון שית תיבין נגד שית גדפין, וע"כ מי שהזכיר השם לצטלה, שצא ע"י שלא נחכוון בצרכתו וממילא לא פרחת לעילא לכן אומרים ברוך שם וכו' שנקראים גדפין, ועי"ז עושה גדפין שיפרח הברכה לעילא עי"ש, וראיתי עוד בשו"ת תורת יקותיאל' (או"ח סי' ט"ז) שכתב בזה דבר נחמד ועיקר דבריו קוצצ והולך על ענין אמירת ברוך שם לאחר צרכת על מצות תפילין, והביא שם משו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ז"א) שכתב ליישב מנהג החסידים המתפללים מנחה כשחשיכה דאעפ"כ מותר לענות אחריהם אמן, כיון שבכל רגע ורגע צריכין להודות לה' הטוב על כל נשימה ונשימה, רק שהקיל השי"ת ברוב חסדו שאין אנו צריכין לצרכו בכל רגע, ע"כ אפי' שלא בזמנו הוי בזמנו, ומהמהר"ם שיק מצא שם הענין, שהתפלה הוא בדרך תשלומין למנחה והגם דצריכין להקדים תפלת מעריב י"ל דכיון דאינו רוצה עתה להתפלל תפלת מעריב מותר לו להתפלל מקודם תפלת התשלומין עי"ש, והוא דבר פלא, וכמו המורה יקותיאל' להוסיף ביאור על דבריו, דכיון דדרשו רז"ל (בראשית רבה פרשה י"ד) על הפסוק כל הנשמה תהלל י' דעל כל נשימה ונשימה צריכים להודות להשי"ת, א"כ אפי' אם צריך צרכה שלא היתה נחוצה על מצוה זו כ"כ, מ"מ הוי עכ"פ שצח לה' ובלא"ה ה' צריך לשצחו ע"ז, והוא מכוון דאם אין צריך לצרך יחיי צרכת השצח, וזהו שאומר ברוך שם כמל"ו שאם הייתי צריך לצרך ע"ז המצוה מה טוב, ואם לאו תהא

בכלל לומר ברוך שם וכו' שכל הצרכות שמקודם רצויות הם מלד צרך ה' חילו עי"ש, אכן כבר כתבנו שם דעכ"פ אין מזה סתירה לעצם הסברא שצאופן שנריך לומר בשכ"מ יש לומר כמספר הצרכות שצריך לצטלה, ושוב ראיתי שצדעת קדושים הל' ס"ת (סי' רע"ט ס"ק ג') כתב סברא הג"ל וז"ל וכל אותן שצרכו הצרכות בש"ת הראשון יאמרו בשכמל"ו כ"כ פעמים שאמרו האזכרות בלשון צרכה. וכלע"ד לעשות בכל דבר שנחגלה למפרע שהי' חשש צרכה לצטלה או שאינה צריכה עכ"ל, ולפ"ז לכאור' ה"ה בתפילין כה"ג שאם נודע לו שהיו פסולים יש לומר כ"כ פעמים בשכמל"ו כמנין הצרכות שאמר וז"ע, אכן עכ"פ א"צ לומר בשכ"מ רק כמנין צרכות של תפילין של יד, אבל על צרכות תפילין של ראש כבר אמר ברוך שם בכל יום לפי שאנו נוהגין לומר אחר צרכת תפילין של ראש בשכ"מ, וכמו שכתב הרמ"א (סי' כ"ה ס"ה), וכן מצאנו בשו"ת פנים מאירות (סי' ט') המוצא בשערי תשובה (סי' כ"ז סוף ס"ק י') והצאתי דבריו בחיי הלוי (שם), ועכ"פ מדברי כולם נלמד שגם לאחר זמן יש לו מקום לומר בשכ"מ.

(ב) **וישוב** ראיתי בשו"ת אבני דק (או"ח סי' ט"ז) שנשאל למה אין אנו אומרים אחר הלל צר"ח בשכמל"ו מפני ספק צרכה כמו שאנו אומרים אחר צרכת תפילין של ראש, וחירץ דכיון דא"א לומר בשכמל"ו עד אחר הלל וממילא הרי כבר הפסיק ותו לא הוי תיקון, והוסיף עוד דלכאור' לפ"ז א"כ למה אין אומרים עכ"פ בשכמל"ו אחר צרכת יהללון, וחירץ ע"פ משכ"כ הנו"ב (יו"ד סי' מ"ג) לענין ס"ס דצמקום שא"א לצרר צ' הספיקות א"צ לצרר כלל עי"ש, ועכ"פ לכאורה הדברים האלו הוא דלא כשיטת הדעת קדושים הנ"ל, אכן נראה די"ל דאין הדברים קותרים זל"ז. די"ל דאפילו לפי סברת הדעת קדושים אין זה תיקון מעליא ורק שיש לעשות עכ"פ מה שיכולין, וע"כ זה לא שייך רק צמי שנכשל בצרכה לצטלה, אבל צמקום שעיקר ההלכה הוא שמצרכין ולא נשאר רק לחוש קצת לשיטת החולקים ולתקנו ע"י אמירת בשכמל"ו, וכמו שכתבו האחרונים (בסי' כ"ה סעי' ה') לענין תפילין, זה לא

הצרכה על מה שאני הייתי צריך בלא"ה לצורך אחר המלאכים לא אמרו ברוך שם רק בק"ש עיי"ש לפ"י יש ליישב דברי הלל"ח, וצדיק קושית הלל"ח שהקשה דהלא יש כמה תפילות שאנו אומרים הגם שלא אמרו משה, ע"ע בספר מקור התפילות (בק"ש של שחרית) מה שכתב לתוך בזה, וע"ע בספר טעמי המנהגים (עמוד ל"ד ול"ה) מה שהציא בזה, ולמעשה כבר כתבנו בחיי הלוי (שם) דלכתחילה יש לחוש לאומרו בלחש בכל פעם שמדמין לו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

והשי"ת יצילנו משגיאות
וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א. אם נזכר לאחר זמן רב שבירך ברכה לבטלה, ג"כ יש לו לומר אז ברוך שם - ואם נודע לו שבירך כ"פ ברכות לבטלה יש לו לומר כ"כ פעמים ברוך שם כמנין הברכות שצריך לתקן - אם נודע לו שהתפילין שלו היו פסולין, יש שכתבו שא"צ לומר בשכ"מ - ועכ"פ א"צ לומר רק לפי מנין ברכות תפילין של יד ולא בשביל ברכות תפילין של ראש.

ב. טעם למה אין אומרים ברוך שם אחר ברכה ראשונה ואחרונה דהלל דר"ח - בענין סברת הנו"ב בס"ס דאם אינו יכולין לברר לגמרי א"צ לברר כלל.

ג. בענין מה שאנו אומרים ברוך שם לאחר ברכת תפילין - בענין מש"כ מהר"ם שיק ליישב מה שמאחרים להתפלל תפלת מנחה - ואין חשש לענות אחריהם אמן אפילו כשמתפללים כשכבר הוא חשיכה - בענין הסברא מה שמהני מה שאומרים ברוך שם לאחר ברכה לבטלה - עוד סברא בזה בשם האר"י ז"י.

ד. סברת הדרכי משה לענין ברכה שלא בזמנו דהוי כברכת השבח - בענין הנ"ל בשם החזו"א לענין ברכה באירוסין כשהי' קדושי טעות, דאעפ"כ הברכה לא הי' לבטלה.

ה. בענין אמירת בשכ"מ בלחש - בענין ליישב דברי הצל"ח בזה.

ד) ובאמת יסוד הסברא הנ"ל לענין ענש הצרכה כבר מוזכר בדרכי משה הל' צ"ח

(סי' ח' אות ה') שכתב בטעם המנהג שמצרכין על מצות צ"ח על טליית קטן, מפני שחששו לדברי הפוסקים שאין יונאין צטליית קטן כזה ולכן לא מצרכין להטעטף או להתלבש דאז הוי משמע דעכשיו מקיימין המצוה כהוגן, וע"כ אומרים על מצות צ"ח דאף שאין מקיימין אותה עכשיו כתקנה, אנו מצרכין להשם יתברך שנתן לנו מצות צ"ח, וע"ע בחזון איש (אין העור סי' ג' ס"ק כ"ג) שכתב וז"ל וכן צקידושי טעות הצרכה קיימת כיון שצרכו בשעה שהיו ראויין לצרך, ואף שהי' צטעות ראוי לצרך אחר ה' בכל יום, אלא שאין ראוי להרבות בזה, וכעין שאמרו סיימתינהו לבלוה שבחא, ולכן צריך להתנהג בגדרים מיוחדים, ולזה קבעו חז"ל אימתי ראוי לצרך, וקבעו השעות שהאדם יומר מוכן בהכרת צוראו וחסדיו, וכל שעשה צרשות חשיב צרכה ויונא זה שכבר הגיעו השעות המוכנות אף שהיתה צטעות עכ"ל ומונח בספר ארחות איש (עמוד ל"ג) עיי"ש.

ה) ואגב כמה שכתבנו בחיי הלוי (שם אות א') צענין אמירת בשכ"מ בלחש, וכתבנו בשם הצל"ח דהקפידא אינו רק בק"ש, עי' בחכמת שלמה (אות סי' ס"א) שכתב להקשות על דברי הצל"ח, והעלה דגם בכל פעם צריך לאומרו בלחש, דכיון שאנו אומרים אותו ביוה"כ צקול רס ע"כ הטעם שאומרים בכל השנה בלחש אינו מטעם שלא אמרו משה בתורה, רק מפני המלאכים, וממילא אין אנו יכולין לעשות תרתי דסתרי לאומרו צקול רס שלא בשעת ה"ש, אכן לפי מה שכתבנו (שם) די"ל דגם